

21 דצמבר 2021

לכבוד:

ח"כ גלעד קריב, יו"ר וועדת החוקה, חוק ומשפט
ח"כ מיכל רוזין, מגישת הצעת החוק
חברות וחברי הכנסת, וועדת החוקה, חוק ומשפט

שלום רב,

**הנדון: הערות איגוד העובדות והעובדים הסוציאליים להצעת החוק לתיקון פקודת הראיות
(הסרת חיסיון הנוגע למקצועות טיפוליים), התשפ"א-2021**

1. איגוד העובדות והעובדים הסוציאליים מבקש לברך את ח"כ רוזין על הצעת החוק ומתכבד להביע את עמדתו בפני חברות וחברי וועדת החוקה, חוק ומשפט.
2. לצד תמיכתנו העקרונית בהצעה, אנו מבקשים להעיר מספר הערות על התיקונים שהציגו משרדי הממשלה בדיון שהתקיים ב-6.12.21.

הקדמה: ההגנה על ערך הטיפול הנפשי באמצעות חיסיון מוחלט

3. כבסיס להמשך הערותינו, אנו מבקשים להבהיר מה חשיבות הערך החברתי עליו נבקש להגן – טיפול נפשי. זהו בסיס שיכול להביא לשיפור רווחתו של אדם, תפקודו, אושרו ותרומתו לקהילה. חברה שאינה דואגת לבריאות הנפש של חבריה תשלם על כך מחיר בהיבטים רבים. אחד מהם, לדוגמה, הוא השתלבות פחותה יותר בשוק התעסוקה.
4. אחד היסודות העיקריים המאפשרים טיפול נפשי הוא תחושת הביטחון של המטופל כי הדברים בהם משתף הם, ככלל, סודיים. זהו בסיס לאמון שיכול המטופל לתת במטפל, וליצירת מרחב בו יכול המטופל לחשוף עצמו באופן אותנטי, מיטיב ובמטרה לעבור שינוי.¹ ככל שסודיות המידע פרוצה יותר, כך הפגיעה בטיפול גבוהה יותר, עד כדי סיכול האפשרות לעבור טיפול של ממש.
5. פגיעה בטיפול הנפשי עד כדי סיכולו אינה מבוצעת ברגע או בשלב אחד. הפגיעה מתחילה בעצם הטלת סימן שאלה המרחף מעל חדר הטיפוליים. כלומר, בקשה שמוגשת על-ידי גורמי חקירה, תביעה או סנגוריה להסרת החיסיון, אף אם בסופו של דבר אינה מתקבלת, משאירה את חותמה בפגיעה בטיפול. כך, בהתייחס לנתונים שהוצגו בפני וועדת ברלינר, 1 מתוך 3 נפגעות עבירות מין – נאלצה גם להתמודד עם פגיעה מסוימת בטיפול הנפשי.²
6. שלב הפגיעה הבא הוא חשיפה של חומרי הטיפול בפני צד שלישי כלשהו, למשל בית המשפט. כלומר, גם אם בסופו של יום לא נמצא שיש בחומרים הטיפוליים עניין להגנה, ואלו לא מועברים לעיני הסנגור והנאשם – עצם החשיפה פוגעת בחומרה רבה יותר בטיפול הנפשי.

¹ בהקשר הזה ניתן לראות גם את עמדת ההסתדרות הפסיכולוגים בישראל, מועצת הפסיכולוגים והפסיכולוג הארצי: <https://www.betipulnet.co.il/download/files/%D7%A0%D7%99%D7%99%D7%A8%20%D7%A2%D7%9E%D7%93%D7%94%20%D7%91%D7%A0%D7%95%D7%92%D7%A2%20%D7%9C%D7%97%D7%A1%D7%99%D7%95%D7%9F%20%D7%94%D7%A4%D7%A1%D7%99%D7%9B%D7%95%D7%9C%D7%95%D7%92%D7%99.pdf>

² הן הפרקילטות והן הסנגוריה הציבורית ערכו בדיקות במסגרת דיוני וועדת ברלינר, ומצאו שבשליש מההליכים שנוהלו, לאחר הגשת כתב האישום, הוגשו בקשות לחשיפת חומרי טיפול. ראו סקירת היעוץ המשפטי לוועדה: https://fs.knesset.gov.il/24/Committees/24_cs_bg_612985.pdf

7. כמובן, חשיפת חומרי הטיפול בפני הסנגור והנאשם הינה הפגיעה הזרמטית ביותר וקשורה גם, לעיתים, בשחזור הטראומה. יחד עם זאת, וכאמור, נטעה לחשוב שעד שלב זה לא קיימת פגיעה משמעותית בטיפול.
8. בשל האמור, ובשל החשיבות החברתית של הטיפול הנפשי, **אנו קוראים להרחיב את החיסיון החל על עובדות ועובדים סוציאליים³ והפיכתו לחיסיון מוחלט בכל עניין** (כמובן, למעט חובות ספציפיות, כגון חובת דיווח לפי סי' 368ד לחוק העונשין, אי-מניעת פשע וכיו"ב).
9. משום שהתכלית היא להגן על ערכו של הטיפול הנפשי, העיקרון של החלת חיסיון מוחלט נכון ורלוונטי ללא קשר לזהות המטופל, מקומו בהליך המשפטי או לסוג העבירה הנדון.

הצעות לתיקונים בהצעת החוק

10. לאחר שכל האמור הובהר, נבקש להעלות מספר הערות לתיקונים שאנו סבורים שיש לבצע בהצעת החוק הנדונה. כמובן, ככל שיתמשכו הדיונים בהצעת החוק, ולקראת הקריאה השנייה והשלישית, יתכנו הערות נוספות.

א. הרחבת היקף העבירות עליה חלה הצעת החוק

11. הצעת החוק חלה על עבירות מין או אלימות חמורות. אנו מברכים על כך שתחולתה כוללת עבירות אלימות, שכן תכלית הצעת החוק רלוונטית, למשל, גם לעבירות של אלימות במשפחה או אלימות מתמשכת, כפי שהיא רלוונטית לעבירות מין.
12. ואולם, על-מנת להבטיח את תכלית הצעת החוק, אנו סבורים כי נכון להרחיב את תחולתה גם על עבירות מין ואלימות "שאינן חמורות", לפי חוק זכויות נפגעי עבירה. למשל, אין הצדקה, בהקשר זה, למנוע פגיעה נפשית נוספת במי שנפגע מעבירה של מעשה מגונה בפומבי (שאינה מוגדרת כעבירת מין חמורה), להבדיל מעבירות מין אחרות. מדובר בעבירה שבנסיבות מסוימות, למשל אם היא מבוצעת כלפי קטינים או במסגרת יחסי חינוך והשגחה, הפגיעה הנפשית שהיא משאירה עלולה להיות קשה מאד.
13. בנוסף, אנו מבקשים לבדוק האם ישנן עבירות שחוק זכויות העבירה כלל אינו חלק עליהן, אולם שההגנה על הטיפול הנפשי בהקשר להן רלוונטי במיוחד. למשל, עבירה של יחסי מין בין כהן דת לאדם שקיבל ממנו ייעוץ או הדרכה, בהתאם לסעיף 347ב לחוק העונשין.

ב. שקילת הפגיעה בנפגע העבירה ובשיקומו, גם כאשר הראיה חיונית להגנת הנאשם

14. כיום, המבחן שקובעת הצעת החוק מאפשר הסרת החיסיון, תוך התעלמות מהפגיעה בנפגע העבירה ובשיקומו, כאשר הראיה חיונית להגנה על הנאשם. אנו מבקשים להסיר את הסיפא בסעיף 50א(א1) המוצע, אשר קובעת "או שהיא חיונית להגנת הנאשם".
15. הפגיעה בטיפול הנפשי, ובהתאמה בנפגע העבירה ובשיקומו, מתרחשת בעוצמה זהה בין אם הראיה חיונית להגנת הנאשם ובין אם אינה. מכאן, אין אנו מוצאים מקום להתעלם משקילת הפגיעה על-ידי בית המשפט, גם במקרה שמדובר בראיה המסווגת כחיונית עבור הנאשם. ככל שהפגיעה בנפגע העבירה, כתוצאה מהסרת החיסיון, תהיה משמעותית עד כדי סכנה לשלומו, נכון כי בית המשפט יערוך את האיזון בהתאם.

³ עמדתנו זו נכונה גם למקצועות הטיפוליים האחרים, ובהם פסיכולוגים ופסיכיאטרים.

16. במרבית המקרים, ככל שהראיה אכן חיונית להגנת הנאשם, ניתן להניח שהתועלת בה להגנה תעלה ממילא על הפגיעה עלולה להיגרם לנפגע העבירה ולשיקומו, ובית המשפט יכריע בהתאם.

ג. קבלת תסקיר נפגע בטרם קבלת החלטה על הסרת החיסיון

17. המבחן הקבוע בהצעת החוק מנחה את בית המשפט לשקול את "הפגיעה שעלולה להיגרם מגילוייה [של הראיה] לנפגע העבירה ולשיקומו". על-מנת להבטיח כי בפני בית המשפט יעמוד כלל המידע הנדרש לקבלת החלטה, וכי אכן יוכל לשקול את הפגיעה האופציונאלית, אנו מבקשים להוסיף כי בטרם הסרת החיסיון יוצג בפניו תסקיר מטעם גורם מקצועי, שאין לו עניין ספציפי בהליך.

18. מוצע להוסיף סעיף 50א(2) שיקבע:

(א) "בית המשפט לא יורה על הסרת החיסיון, בטרם יקבל תסקיר אשר יתייחס למצבו של נפגע העבירה ולפגיעה האפשרית של הסרת החיסיון על נפגע העבירה ושיקומו. תסקיר כאמור ייערך ויוגש על-ידי עובד סוציאלי, שמינה לעניין זה שר הרווחה והביטחון החברתי.

(ב) היה ונפגע העבירה לא נתן הסכמתו לעריכת התסקיר, יקבל בית המשפט החלטה בעניין בהעדר התסקיר".

19. יש לשים לב, שלצורך הוספת משימה זו יש כמובן צורך לעגן בחקיקה גם תוספת כוח אדם. היקפי העבודה המוטלים כיום על מפקחות נפגעי עבירה, למשל, אשר עורכות תסקירי נפגעי עבירה לעניין הטיעונים לעונש, גבוהים בצורה קיצונית. על-מנת לאפשר הגשת התסקירים ולמנוע עינוי דין לחשודים ולנאשמים, יש צורך בהתאמת היקף כוח אדם לביצוע המשימה. ואולם, ככל שאכן הסרת החיסיון אמורה להיות החרג שחרוג, אזי בהתאמה לא צפויה להיות עלות תקציבית גבוהה מדי לתוספת זו.

ד. אופן שמיעת עמדתו של העובד הסוציאלי, בטרם הסרת החיסיון

20. הצעת החוק מתירה לעובד הסוציאלי להביע עמדתו בטרם הסרת החיסיון, ככל שנפגע העבירה מבקש זאת. אנו תומכים בכך, וגם בהחלט תומכים בהתניית הבעת העמדה בבקשה נפגע העבירה.

21. לצד זאת, מבקשים לתקן סעיף 50א(ה) כך שהנוסח יאמר "בית המשפט ייתן גם לעובד הסוציאלי להביע עמדתו כאמור ובדרכים המנויות, בין בעצמו ובין באמצעות אחר".

22. "אחר", לצורך סעיף זה, יכול להיות, למשל, מנהלת המרכז הטיפולי בו מועסק העובד הסוציאלי, מדריכה מקצועית של העובד הסוציאלי וכיו"ב.

ה. בטרם הגשת כתב האישום: על מי תוטל האחריות ליידע את נפגע העבירה על זכויותיו בשלב הסרת החיסיון?

23. הצעת החוק מוסיפה זכויות הליכיות בשלב החקירה, כאשר נפגע העבירה מתבקש על-ידי החוקר/התובע לוותר על החיסיון. אנו סבורים שאין בהם די, כדי להבטיח הגנה מספקת על החיסיון והטיפול.

24. לכן, אנו מציעים לבחון מינוי גורם אחר, שאינו בעל אינטרס ספציפי בתיק, ושהינו בעל הכשרה מתאימה. תפקידו של אותו גורם יהיה ליידע את נפגע העבירה אודות ההליך וזכויותיו; ליידע את העובד הסוציאלי ישירות בעניין, באם נפגע העבירה יבקש זאת; ולסייע בתיווך לקבלת סיוע המשפטי.

25. תהליך היידוע בהקשר זה אינו טכני. מדובר בהחלטה שיש לה פוטנציאל לפגיעה משמעותית כלפי נפגע העבירה, ושמעוררת היבטים רגשיים ושיקולים כבדי משקל. לכן, אנו מבקשים, בדרך זו, ליצור סביבה מוטה פחות, בה יוכל

נפגע העבירה להבין את זכויותיו ולשקול את החלטותיו בהתאם. באם לא תבוצע הפרדה זו, אזי באופן טבעי עלול להיווצר לחץ (לעיתים לא מכוון) על-ידי חוקר התיק, שהינו גם בעל אינטרס ברור במיצוי החקירה וגיבוש הראיות.

1. **הבטחת ייצוג משפטי וליווי מטעם הסיוע המשפטי לאורך כל הליך הסרת החיסיון**
26. הצעת החוק, בנוסח הקיים, אינה מבטיחה ייצוג משפטי וליווי לנפגע העבירה. הייצוג, במימון המדינה ובמסגרת הסיוע המשפטי, מוגבל לעבירות מסוימות.
27. יש להבטיח הרחבתו לכלל המקרים עליהם תחול הצעת החוק. אחרת, יש בכך כדי לאיין את יכולתו של נפגע העבירה להבין את ההליך ולהביע עמדתו במסגרתו.

סיכום

28. **איגוד העובדות והעובדים הסוציאליים שב ומברך על הצעת החוק, וקורא לחברות וחברי הכנסת לתמוך בה תוך הכנסת התיקונים האמורים.**

כתיבה: עו"ס ועו"ד אפרת רותם, מנהלת חטיבה ארצית
טלפון: 054-7719840 דוא"ל: efratr@histadrut.org.il